

Důkazní břemeno

Petr Lavický

Přednáška dne 20. 5. 2015

Přehled výkladu

- ▣ Důkazní břemeno
- ▣ Břemeno tvrzení
- ▣ Dělení důkazního břemene

DŮKAZNÍ BŘEMENO

Struktura pojmu důkazního břemene

- Pod důkazní břemeno (DB) se zahrnují
 - normy upravující DB
 - objektivní DB
 - subjektivní DB
- Souhrnné označení DB je nepřesné
 - jde o samostatné formy, v nichž se DB vyskytuje
 - procesním břemenem v pravém slova smyslu je jenom subjektivní DB

Objektivní DB

- Též označováno jako břemeno zjištění nebo DB materiální
- Skutkové přednesy mohou být v řízení
 - dokázané
 - vyvrácené
 - neobjasněné (*non liquet*)
- Objektivní DB určuje, ve prospěch (či k tíži) které strany má soud rozhodnout za stavu non liquet

Výsledek dokazování - příklad

- *Ve sporu o vrácení zápůjčky (požadovaný právní následek) musí žalobce prokázat:*
 - a) *uzavření platné smlouvy o zápůjčce*
 - b) *přenechání předmětu zápůjčky žalovanému*
 - c) *splatnost*
- *PN = a) + b) + c)*
- *Bude-li zjištěno a) + b) + c), soud přizná požadované PN*
- *Bude-li zjištěno, že a), b) nebo c) nenastalo (např. soudce nabude vnitřního přesvědčení, že předmět zápůjčky nebyl žalovanému nikdy předán), nelze PN žalobci přiznat*
- *Zůstane-li a), b) nebo c) neobjasněno (non liquet), nelze právní normu ukládající povinnost vrátit půjčku aplikovat – soud rozhodne na základě pravidel DB*

Subjektivní DB

- Též DB formální nebo břemeno vedení důkazu
- Subjektivní DB určuje, která procesní strana má dokazovat určité skutečnosti, aby ve sporu uspěla
- Jde o procesní břemeno – strana může vlastní aktivní procesní činností odvrátit nepříznivé následky

Vztah objektivního a subjektivního DB

- Absolutní korelace objektivního a subjektivního DB na začátku řízení
- V průběhu řízení může být subjektivní DB zmírněno
 - postupem podle § 120/2 OSŘ
 - vysvětlovací povinností strany nezatížené důkazním břemenem

§ 120 odst. 2 OSŘ

- Soud může provést i důkazy, které procesní strany nenavrhly
 - jsou-li potřebné ke zjištění skutkového stavu a
 - vyplývají-li z obsahu spisu
- Z projednací zásady vyplývá, že soud nemůže nařídít z vlastní iniciativy dokazování k okolnostem, které strany neučinily součástí řízení a ani jinak nevyplynuly za řízení

Vysvětlovací povinnost strany nezátížené DB

▣ Situace:

- ▣ strana zatížená DB objektivně nemůže znát rozhodné skutečnosti; má je však k dispozici protistrana nezátížená DB

▣ *Příklad 1:*

- ▣ *V automobilu žalovaného ve sporu o náhradu škody způsobené dopravní nehodou jeli dva svědci; je žalovaný povinen je identifikovat, aby jejich výpověď mohla sloužit k prokázání skutkových přednesů žalobce?*

Vysvětlovací povinnost – další příklady

- *Žalobce tvrdí určité skutečnosti; listiny, kterými je možno jeho tvrzení jedině prokázat, má u sebe žalovaný*
- *Žalující pacient tvrdí, že mu žalovaný zubař nesprávným postupem zlomil čelist; tvrzení žalobce bylo možno prokázat rentgenovými snímky, avšak dle žalovaného byly při přestavbě ordinace zničeny*

3 koncepce vysvětlovací povinnosti

- Obecná koncepce vysvětlovací povinnosti
 - nelze obecně přijmout, aby procesní strana vysvětlovala skutečnosti, které slouží jenom 2. straně, jež na ně ani nepoukázala a ani je rámcově nevnesla do řízení
- Koncepce odmítající vysvětlovací povinnost
 - jsou v rozporu s principem rovnosti zbraní
- Koncepce speciální vysvětlovací povinnosti
 - jako jediná je akcentovatelná

Speciální vysvětlovací povinnost

- Vysvětlovací povinnost straně nezatížené DB vzniká:
 - nemá-li strana zatížená DB žádnou reálnou možnost získat potřebné informace jinak
 - může-li strana nezatížená DB tyto informace bez obtíží podat
- Postačí, když strana zatížená DB přednese alespoň „opěrné body“
- Protistraně pak vzniká povinnost podrobně vysvětlit, doplnit a objasnit skutková tvrzení protistrany zatížené DB

Důsledek nesplnění vysvětlovací povinnosti

- V rámci volného hodnocení důkazů
- Signalizuje obavy z toho, že by splnění vysvětlovací povinnosti prospělo protistraně
- V souvislosti s ostatními vykonanými důkazy může soud dospět k vnitřnímu přesvědčení o pravdivosti skutkového přednesu strany zatížené důkazním břemenem

Abstraktní subjektivní DB

- Která procesní strana nese DB před procesem a na jeho začátku
- Vzhledem k tomu, že v této fázi vždy subjektivní DB odpovídá objektivnímu DB, je abstraktní subjektivní DB korelátem objektivního DB
- Procesní strana je abstraktním DB zatížena ohledně skutečností odpovídajícím skutkovým znakům jí příznivé právní normy

Konkrétní subjektivní DB

- Která procesní strana musí v situaci, kdy soud již nabyl předběžné přesvědčení o skutečnosti vyžadující důkazu, učinit důkazní návrh, aby zvítězila
- Na začátku procesu se abstraktní a konkrétní DB shodují
- V průběhu řízení konkrétní DB jako kyvadlo pendluje mezi stranami

Konkrétní DB - příklad

- *Žalovaný zpochybňuje, že peníze, které od žalobce obdržel, byly zápůjčkou*
- *Žalobce tíží DB ohledně skutkových znaků smlouvy o zápůjčce; prokáže je výsledkem svědků*
- *Na žalovaného přechází konkrétní důkazní břemeno; např. podaří se mu zpochybnit věrohodnost svědků*
- *Konkrétní DB pak opět přechází na žalobce atd.*

Konkrétní DB x hlavní důkaz a protidůkaz

- Lépe než konkrétní DB vystihuje popsanou situaci pojem hlavního důkazu a protidůkazu (viz minulá přednáška)
- Podá-li strana zatížená DB hlavní důkaz, může jej protistrana zpochybnit protidůkazem
- Je-li protidůkaz úspěšně podán, nastává stav *non liquet*; strana zatížená DB musí prokazovat rozhodné skutečnosti jinak

BŘEMENO TVRZENÍ

Břemeno tvrzení

- Ve sporu ovládaném projednací zásadou musí vnést rozhodné skutečnosti do řízení strany
- Objektivní břemeno tvrzení
 - určuje, jak má soud rozhodnout, nemá-li k dispozici žádné nebo nikoliv dostatečné skutkové přednesy
- Subjektivní břemeno tvrzení
 - jaké skutečnosti musí strana přednést, aby uspěla
- Rozdělení břemene tvrzení závisí na

DĚLENÍ DŮKAZNÍHO BŘEMENE

Přehled teorií dělení DB

- ▣ Např.
 - ▣ teorie negativní
 - ▣ teorie trvání
 - ▣ teorie prezumpční a celá řada dalších
- ▣ Nejvýznamnější je teorie analýzy norem (normová teorie) L. Rosenberga

Základ teorie analýzy norem

- ▣ Je založena na strukturálním rozboru právních předpisů
- ▣ DB určuje podle právních účinků tvrzených jednou nebo druhou stranou
- ▣ Každá strana má tvrdit a dokazovat **skutkové předpoklady jí příznivé právní normy (PN)**, tj. PN, jejichž právních účinků se dovolává
- ▣ Při určení toho, které PN jsou příznivé žalobci a které žalovanému tato teorie rozlišuje
 - ▣ základní normu
 - ▣ protinormu

Základní norma

- PN zakládající subjektivní právo (nárok)
- Strana, která se domáhá přiznání určitého práva, musí tvrdit a dokazovat skutečnosti, na něž PN váže vznik tohoto práva
- *Příklad:*
 - *ve sporu o dlužné nájemné bude žalobce tvrdit a prokazovat, že byla uzavřena nájemní smlouva, že v ní bylo sjednáno nájemné v požadované výši a že se již stalo splatným*

Druhy protinorem

- Žalovaný může **popírat** pravdivost přednesů žalobce (*nešlo o půjčku, ale o dar*)
 - DB tíží žalobce; žalovaný může vést protidůkaz
 - nejde o uplatnění účinků protinormy
- Žalovaný se může také dovolávat účinků jiné PN, které působí proti účinkům základní normy (tj. **protinormy**)
- 3 druhy protinorem:
 - protinorma právu zabraňující (překážející)
 - protinorma způsobující zánik práva
 - protinorma způsobující zánik uplatnitelnosti práva

Protinorma právu zabraňující

- Právní následky plynoucí ze základní normy vůbec nevzniknou
- *Příklad:*
 - *neplatnost smlouvy pro nedostatek svéprávnosti*
 - *ve sporu o dlužné nájemné tak nebude žalobce prokazovat platnost smlouvy, ale žalovaný prokazuje skutečnosti, s nimiž objektivní právo spojuje závěr o neplatnosti smlouvy*

Protinorma způsobující zánik práva

- Právní účinky základní normy sice nastaly, avšak později *ex nunc* nebo *ex tunc* v důsledku působení protinormy zanikly
- *Příklad:*
 - *žalovaný bude tvrdit a prokazovat, že dluh na nájemném zanikl zaplacením (tj. splněním), započtením apod.*

Protinorma způsobující zánik uplatnitelnosti práva

- ▣ Právní následky plynoucí ze základní normy vznikly a trvají, ale nelze je uplatnit
- ▣ *Příklad:*
 - ▣ *žalovaný nebude brojit proti platnosti nájemní smlouvy ani tvrdit zánik dluhu na nájemném, ale vznese námitku promlčení. Musí pak prokázat skutečnosti, s nimiž objektivní právo promlčení spojuje*

Protinorma protinormy

- Protinorma může mít svou protinormu
- Důsledkem je uplatnění účinků základní normy
- *Příklad*
 - *v nastíněném sporu o nájemné žalovaný vznese námitku promlčení a podaří se mu prokázat skutečnosti, s nimiž je promlčení spojeno*
 - *žalobce se bude bránit poukazem na to, že uplatnění námitky promlčení je nutno považovat za výkon práva v rozporu s dobrými mravy*
 - *žalobce pak musí prokázat skutečnosti, s nimiž je rozpor s dobrými mravy spojen*
 - *podaří-li se mu to, soud k námitce promlčení nepřihlédne, tj. uplatní se účinky základní normy*

Negativní teorie dělení DB

- Podle této teorie nelze dokazovat neexistenci určité skutečnosti; DB proto tíží protistranu ohledně opačné existence skutečnosti pozitivní
- Jde o pojetí **zjevně nesprávné**; i negativa lze dokazovat; dokazuje je ten, kdo se dovolává právního následku, kterého s nimi spojuje PN

Dokazování negativ

▣ Negativa lze dokazovat

- ▣ *Přímými důkazy – ve sporu o neplatnost výpovědi z pracovního poměru pro nepřítomnost na pracovišti bude zaměstnavatel prokazovat nepřítomnost zaměstnance A svědeckou výpovědí zaměstnance B, který byl celou pracovní dobu přítomen a zaměstnance A na pracovišti neviděl*
- ▣ *Nepřímými důkazy – svědek C vypoví, že v pracovní době viděl zaměstnance na jiném místě*

Neurčitá negativa

- Jsou-li negativa neurčitá, nelze je prakticky prokazovat; stačí proto, že jejich existenci žalobce tvrdí
- Žalovaného by pak zatěžovala **vysvětlovací povinnost** ohledně opačného tvrzení; nestačí pouhé popírání
- Strana zatížená DB pak musí vyvrátit konkrétní a určité přednesy odpůrce